

*Az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa
részére*

A PANDÉMIA HATÁSA A CSALÁDOKRA:

**A CSALÁDI KOMMUNIO JEGYÉBEN ZAJLÓ
LELKIPÁSZTORKODÁSÉRT**

Gabriella Gambino

a Világiak, a Család és az Élet Dikasztériumának helyettes titkára

2021. május 5.

1. Gondolkodjunk közösen a „járvány utáni” időszakról

Szeretettel köszöntöm a jelenlévőket, és külön köszönetemet fejezem ki a megtisztelő meghívásért Őeminenciája Angelo Bagnasco bíborosnak, Őexcellenciája Leo Cushley érseknek, az EPKK Család és Élet Bizottsága elnökének, Martin Michalíček főtitkárhelyettesnek és Nick Welsh atyának, ennek a találkozásnak a megszervezéséért. Engedjék meg, hogy átadjam Önöknek Kevin Farrell bíboros, a Világiak, a Család és az Élet Dikasztériuma prefektusának szívélyes üdvözlését.

Ezekben a drámai pandémiás időkben az egész emberiség megtapasztalta a karantént (*olaszul: quarantena* = „negyven nap”, *a ford. megj.*): a Jézus által a pusztában eltöltött negyven nap az emberi állapotot szimbolizálta, értelmet adott annak az elszigeteltségnek, amelyre mindannyian rákényszerültünk.

Az Úr a pusztába vezetett minket: az egyéneket, a társadalmat, az Egyházat. Elvezetett bennünket arra a *helyre*, ahol kitüntetett módon megtapasztalhatók az emberi *korlátok*, annak ambivalenciájával együtt: ez a halál, de egyben az élet helye is.¹ Ezen a helyen végre elkezdjük újragondolni a valósággal, másokkal és Istennel való kapcsolatunkat.

A személy maga kapcsolat, és a pusztaság - ami az anyagi világ hiánya, az attól való megfosztottság - olyan hely, ahol a lényegivel, a *láthatatlannal* lépünk kapcsolatba, és ahol felmérhetjük, mekkora értékkel bírnak az életünk alapjait

¹ G. MASPERO, *Dal deserto della pandemia alla rigenerazione della società con la matrice trinitaria*, in P. DONATI, G. MASPERO, *Dopo la pandemia. Rigenerare la società con le relazioni*, 2021, Róma, 71-138. old.

képező kapcsolatok.

Ahogy Antoine de Saint-Exupéry írja, Krisztusnak a számáriai asszonnyal való találkozására utalva: „Az teszi széppé a sivatagot, hogy valahol egy kutat rejt”.²

Igazán hálás vagyok Önöknek, hogy arra hívtak - és bizonyos értelemben kényszerítették -, hogy Önökkel együtt elgondolkodjak a járvány „utánról”.³ Így hát kezdettől fogva igyekeztem megtalálni az értelmét a meghívásuknak, mert ahogy Ferenc pápa szüntelenül hangoztatja, „fontos felkészülni az azutánra”.⁴ Igyekeztem ezért befelé figyelni és felfedezni, merre is van ez a rejtett kicsiny kút, amelyből túlcsondul a bőségesen áradó víz, amely képes feléleszteni társadalmunk és Egyházunk életét ebben a családpasztorációnak szentelt évben.

Ez a konkrét történelmi pillanat - írta Ferenc pápa a járvány alatt - „az Úr kedvező ideje”, ez lehet „a megfelelő idő arra, hogy megeljük a bátorságot ahhoz, hogy újfélé módon képzeljük el azt, hogy mi *lehetséges*”, hogy kritikusán és keresztény realizmussal gondolkodjunk el a történeteken, és gyakoroljuk a lelki megkülönböztetést, hogy így olyan mozgásoknak adjunk lendületet, amelyek tanúsítani és terelgetni tudják az új életet, amelyet az Úr szeretne fakasztani; hogy engedjük működni „a Szentlelket, aki nem hagyja, hogy merev vagy múlandó sémák és struktúrák közé szorítsuk, és arra buzdít minket, csatlakozzunk működéséhez, amely »megújít mindent« (Jel 21,5)”.⁵ „Ennél a válságnál rosszabb csak az a dráma lehet - figyelmeztetett Ferenc pápa a tavaly pünkösdi homíliájában -, ha eltékozoljuk ezt a válságot”.⁶

Ahogy Giulio Maspero⁷ a „pandémia utánról” szóló érdekes tanulmányában megjegyzi: a *pandémia* azt jelenti, hogy a népet (*demos*) fenyegető veszély mindenre (*pan*) kiterjedt, így hát - akárcsak a pusztában - már nem térhetünk ki a kérdés elől, hogy mi is van mostanság *köztünk*, milyen minőségűek emberi kapcsolataink, milyen stílust kellene, hogy öltsenek a kapcsolataink ahhoz, hogy az Egyházban élhessünk, és hogy a családokkal együtt lehessünk Egyház.

² A. DE SAINT-EXUPÉRY, *A kis herceg*, XXIV. fejezet. (fordította: Rónay György)

³ FERENC PÁPA, *Levél a népi mozgalmakhoz*, 2020. április 12. (Fordította: Tózsér Endre SP)

⁴ FERENC PÁPA, *Levél Roberto Andrés Gallardo részére*. „Fontos felkészülni az azutánra”, 2020. március 30.

⁵ Vö. FERENC PÁPA, *A spanyol Vida Nueva folyóiratnak írt levél* (in *L'Osservatore Romano*, 2020. április 17.).

⁶ FERENC PÁPA, Pünkösdi homília, 2020. május 31. (Fordította: Tózsér Endre SP)

⁷ G. MASPERO, *Dal deserto...*, i.m.

2. Mi történt a családokkal és az emberi kapcsolatokkal a pandémia hatására

Ahhoz, hogy közösen gondolkodhassunk a családról a „pandémia utáni” lelkipásztorkodás perspektívájában, röviden szeretnék elidőzni annak elemzésénél, hogy milyennek mutatkozott meg a család ezekben a mindenki számára nehéz megpróbáltatásokkal teli hónapokban.

A Covid-19 vírus rávilágított, hogy a személyes és társas kapcsolatok döntően befolyásolják sorsunkat. A modern kor felszabadította az embereket a természetes kötelékek alól; a posztmodern pedig a szubjektivitás önszórakoztató, önmaga körül forgó kifejeződésévé silányította őket. A pandémia először is arra kényszerített minket, hogy „tartsuk a távolságot”, megfosztott bennünket kapcsolataink zömétől, csak a legszűkebb családi körben lévő kapcsolatokat kímélve meg, bezárt minket otthonainkba, elmetszette a nemzedékeket, rokonokat, barátokat összekötő szálakat.

Azt azonban senki nem magyarázta el nekünk, hogyan építsük újra ezeket a kapcsolatokat. Digitális eszközök álltak rendelkezésükre ahhoz - még ha nem is mindig -, hogy a *kapcsolatokat* jobbhíján *rákapcsolódásokkal* pótoljuk. Azonban felborult életünk bejáratott napi- és szokásrendje. Drámai módon megszenvedték ezt a legkiszolgáltatottabbak: a hónapokra elszigetelt nagyszülők; a szeretteik közelsége nélkül, kórházban meghalt emberek; a fogyatékkal élő, iskolai támogatás nélkül maradt és a távoktatásból is kimaradt gyermekek, és - általánosságban - az iskola nélkül maradt gyerekek, akik nélkülözték a teljes értékű személyiségfejlődést biztosító intézményi nevelő kapcsolatokat (iskola, plébánia, sport). A távoktatás egyébként is nagyfokú stresszforrásnak bizonyult, mert a családokat feszítette az, hogy nincsenek megfelelő technológiai eszközeik, hogy a szülőknek állandóan felügyelniük kellett alsó és felső tagozatos gyerekeiket, és mert a gyerekek nem találkozhattak a barátaikkal, osztálytársaikkal.

Számos nagylelkű, nagyszerű ember - a társadalmi és hivatali szerepével élve - fáradozott azért, hogy a kialakult vészhelyzethez igazodva újszerű módon járuljon hozzá a közjóhoz.

A családok körében pedig a kijárási tilalomra adott válaszokat a nagyfokú sokféleség jellemezte. Általánosságban, a családok többségénél nagyfokú rugalmas alkalmazkodóképesség mutatkozott meg. Valójában azonban a hatások eltérőek voltak, attól függően, hogy milyen kapcsolati alapokon álltak a családok. Ha figyelembe vesszük, hogy - a példa kedvéért - 2020-ban Olaszországban a népességnyilvántartásban szereplő családok 61%-át legfeljebb két fő alkotta, és hogy a fennmaradó 39%-nak is csak egy része volt gyerekes család⁸, ezek közül kevésnél volt a belső kapcsolatok erősödése tapasztalható. A pandémia ugyanis a családok már amúgy is zajló individualizációjának és széttöredezésének folyamatára erősített rá, és nagyfokú egyenlőtlenségeket eredményezett. A rokonokkal, barátokkal és szomszédokkal való kapcsolattartásból épülő szociális védőháló megszűnése erős stresszhelyzeteknek tette ki a családokat, és ezek a helyzetek a házastársak szintjén szelektív és romboló hatásokkal jártak. A szilárd belső kapcsolati tőkével rendelkező családok el tudták kerülni a nagyobb megrázkódtatásokat és az elszegényedést, míg a többieket anyagi és kapcsolati szinten is veszteségek érték, amelyek aztán pszichés betegségekbe, erőszakba és veszélyeztetett helyzetek kialakulásába torkolltak, valamint növelték a legfiatalabbak körében a függőségeket.⁹ Munkahelyi és szakmai téren egyfelől a távmunka, másfelől - sokaknál - a munkahely elvesztése megfosztott minket a munkától, mint társas kapcsolattól, és sok család esetében az otthoni munkavégzés tovább szította a feszültségeket, mert az elvégzendő feladatok terén túlterheltséget idézett elő, főleg a gyermeket nevelő nők körében. Végso soron tehát minden család magára maradt, a maga veszteségekkel terhelt, gyakran széttöredezett és nehézségek között vergődő identitásával.

A humán tudományok ezekben a hónapokban igyekeznek megérteni azokat a jelenségeket, amelyek a családok házon belüli és kívüli kapcsolatait jellemezték. A családok körében az „én otthon maradok” jelszó az egyedül élők számára teljes elszigetelődésben fejeződött ki, gyakori szorongásos és depressziós megnyilvánulásokkal; a kettesben élő pároknál a kapcsolatukra nehezedő

⁸ CISF (szerk.), *La famiglia nella società post-familiare*, San Paolo, 2020, 34. old.

⁹ Vö. P. DONATI, *Pandemia: epifania delle relazioni e opportunità di trascendenza*, in P. DONATI, G. MASPERO, *Dopo la pandemia. Rigenerare la società con le relazioni*, 2021, Róma, 9-70. old.

nyomásban, miután megszűntek körülöttük az őket eltető társas kapcsolatok; ellenállóbbak voltak a kisgyermekes párok, akiket összetartottak a gyermekgondozási szükségletek; míg a serdülőket nevelő családok rendszerint nehezebben tudták kezelni a gyermekek elszigetelődését, akiket folyamatosan lekötött a külvilággal való digitális érintkezés, és mindez kiélezte a nemzedékek közti feszültségeket.

A családoknak ez a magukba fordulása bizonyos esetekben fokozta a családok közti együttműködést; más esetekben viszont orvosolhatatlan konfliktusokat eredményezett, amelyek a válások megugrásához vezettek (Olaszországban például a válási és különélési keresetek száma 60%-kal növekedett 2020-ban). Sok család a fertőzéstől való félelem miatt „begubózott”; a jelenleg zajló kutatások azt mutatják, hogy valószínűleg a közeljövőben jelentősen vissza fog esni a születések száma, tekintettel a nagyfokú személyes és társadalmi bizonytalanságra.

Ha jobban megvizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy a társas élet összeomlása valójában kétféle módon nyilvánult meg: a *személyközi kapcsolatok* az otthonok falai közé szorultak; azokon kívül pedig - a digitális csatornák révén - a *szerepkapcsolatok* maradtak fent, amelyekben az emberek a feladataik és az általuk betöltött társadalmi szerepek miatt vesznek részt (mint orvos, tanár stb.).¹⁰ Másfelől, gyakran az - objektív és mérhető - fizikai távolságtartás összekeveredett a társas távolságtartással, ami ezzel szemben egy erkölcsi minőség. Például egyházi berkekben sokfelé a szentmise alatt sokáig úgy jártak el, hogy fel sem szólítottak arra, hogy „Köszöntsétek egymást a béke jelével!”, mígnem aztán rá nem jöttek, hogy a fizikai távolságtartás nem szükségszerűen foglalja magában a társas távolságtartást is, és hogy ez a jel lehet egy egyszerű biccentés vagy az egymás szemébe nézés is. A mindennapokban a felebaráthoz való közelség (*olaszul a felebarát: „prossimo” = „közeli”, a ford. megj.*), szabálya nehezen érvényesült, amíg rá nem jöttünk, hogy más utakat kell találni ahhoz, hogy megtanuljuk egymás közelségét érezni a nehézségekben.

Kétségtelen, hogy sok család megmozdult, hogy a saját köreiben megtalálja a

¹⁰ P. DONATI, i.m., 18. old.

kapcsolatról való gondolkodás formáit: vagyis azt a módot, ahogy „beszélgethetnek” az őket összekötő kapcsolatban rejlő jó dolgokról, a kapcsolatok minőségéről, amelyek egy közös érzés körül forognak. A család ugyanis ebből a közös érzésből kiindulva teremt kapcsolati értékeket, bizalmat, szolidaritást, ajándékot. A család ebben az értelemben bizonyította be rugalmas ellenállóképességét, mint a kapcsolati rendszerének morális minőségét: ti. azt, hogy a kommunió megtestesülése.

Sok család ugyanis ki tudta használni a kényszerű összezártság pillanatait arra, hogy újból felfedezze belső kapcsolatait: újból egymásra találjon férj és feleség, nyugodtabban éljék meg a gyerekek irányában a nevelési kapcsolatokat, közösen átgondolva azokat, házastársakként, olyan módon osztva meg egymással a mindennapok mozzanatait (közös reggeli, ebéd, vacsora), amire korábban az élet még soha nem adott lehetőséget. A közös ünneplés és szórakozás, a szabadidő megszervezése és a játék a gyerekekkel kétségkívül felfrissített és megerősített néhány családot. És sokan újból felfedezték a hit, valamint a lelki élet és az egyházi lét elengedhetetlen értékét.

3. *Megtanulni rácsodálkozni a keresztény családra*

A pandémiás helyzet átnyúlik a Szentatya által az *Amoris Laetitia* apostoli buzdítás megjelenésének ötödik évfordulója alkalmából meghirdetett családpassztorációs évbe. Ez a buzdítás - ha szabad így definiálnom - a *családok egyházi elköteleződésének* programja, amelyet a családokkal együtt kell valóra váltani. Ez újdonságot jelent a korábbi családpassztorációs megközelítéshez képest: elgondolkodásra késztet és arra hív, hogy az Egyházon belül is gondolkozzunk el a kapcsolatainkon. Milyen passztorációt kívánunk megvalósítani a családokkal? Milyen módon akarjuk alakítani az egyházi kapcsolatainkat ahhoz, hogy mellettük állhassunk, és a családpassztoráció főszereplőivé és alanyaivá tegyük őket (AL 200)? Egy biztos: nem térhetünk vissza a korábbi paradigmákhoz és rendszerekhez.

„A pandémia utáni életünk nem lehet megismétlése annak, ami előtte volt”.¹¹

A családokat övező nehézségek részben annak a pasztorális megközelítésnek is a következményei, amely sokáig a család valóságától idegen módozatokat követett, és rendkívüli dolog azt megfigyelni, ahogy a Szentlélek az Egyházon belül sokféle tényleges lelki megkülönböztetést indít be, amiből aztán új kreativitás fakadhat.

Ennek kapcsán az *Amoris Laetitia* „missziós megtérésre” hív (AL 201), ami aztán segít abban, hogy ne álljunk meg - főleg mostanában - „a merőben elméleti és az emberek valós problémáitól elszakadt igehirdetésnél”.

A pandémia által még jobban felerősített nehézségek közepette, amelyek „megsebzik a család életét, és bensőséges élet- és szeretetközösségét” (AL 19), minden korábbinál jobban látható, hogy a család az „idők jele”, és az Egyház - melynek hivatása azt, hogy ezeket a jeleket keresse¹² - arra kap meghívást, hogy a családokat bevonja az az egyházi térbe. Azért, hogy közelíteni tudjon hozzájuk, és támogatni tudja őket hivatásukban, abból a „realitáselvből” kiindulva, amelynek el kell oszlatnia mindenféle attól való félelmet, hogy közeledjünk azokhoz a nehézségekhez, amelyek közepette a családok gyakran ma még magukra vannak hagyva.

A család ugyanis, amely az „Egyház útja” (vö. AL 69), azt kéri tőlünk, hogy tekintetünk képes legyen rácsodálkozni arra, ami a család: „élet- és szeretetközösség” (GS 48). Ebben az értelemben az egyházi kapcsolatok stílusát is képviselheti, ami segíthet bennünket abban, hogy új alapokra helyezzük a családpasztorációt.

A járvány alatt a keresztény családok bemutatták a házasságon alapuló kötelékek stabilitásában, a bizalmi kapcsolatokban rejlő erőt, a hitben a legnehezebb helyzetek közepette is kovácsolódó rugalmas ellenállóképességet. A keresztény házastársak tüdejét eltöltötte az Anyaszentegyház iránti mélységes gyermeki

¹¹ MICHAEL CZERNY BÍBOROS, *Előszó*, in FRANCESCO, *La vita dopo la Pandemia*, LEV, Città del Vaticano, 2020, 14. old.

¹² Vö. A II. Vatikáni Zsinat *Gaudium et Spes* kezdetű lelkipásztori konstitúciója az Egyházzal a mai világban, 11.

kapcsolat levegője, amely minden korábbinál jobban jelenvalóvá vált otthonaikban a Szentatya által bemutatott mindennapi Szentmise által. Ferenc pápa tapintatosan bebocsátást kért hajnalról hajnalra a családok legbensőbb világába, és kijelölte lépteiket szerető és konkrét szavaival, amelyek rávilágítottak arra, hogyan rendezzük be napunkat a szívünkben és a mellettünk lévőekkel való kapcsolatainkban. Mindannyiunk számára Pásztor, édesapa, testvér, mester volt ő, és minden esetben „út”, amelyen járva életünk központjába állíthatjuk Krisztust. A családok azt érezték, mellettük áll az Egyház, ők pedig az Egyház részei, „szőlővesszők az egyetlen szőlőtőn” (vö. Jn 15,5), egy testet alkotnak az Egyházfővel, de a püspökökkel, papjaikkal is, akik azon fáradoztak, hogy újféle módokon és eszközökkel legyenek jelen otthonainkban.

Ebben a lassan, de sok környezetben hatékonyan kibontakozó mozgásban, amely az Egyházban fokozatosan testet öltött, a lépten-nyomon tetten érhető kommunió bizonyult életfontosságúnak.

Az a Szentlélekből forrásozó, csodálatos jellemző, az éltető oxigén, amely lehetővé tette, hogy „magunkba lélegezzük” az Egyházat, a Krisztus Testéhez való tartozásunkat, amely lehetővé tette, hogy tápláljuk hitünket és a remény utáni vágyunkat. A családoknak ma arra van szükségük, hogy az Egyház részének érezhessék magukat, mert a valahová tartozás tudata kivonja az embereket az individualizmusból és a magányból, amik a családok által észlelt legerősebb fenyegetések, és amelyek ellenszere pontosan a kommunió megtapasztalásában áll.¹³ A lelkipásztorkodás nem a tevékenységek gépies megtervezésével jön létre, hanem a tényleges életközösségből, a családok meghallgatásából és a nehézségekben megnyilvánuló szolidaritásból. Ezért van szükségünk arra, hogy megéljük a kommuniót és lássuk működését. Ahogy Ferenc pápa kifejti az AL 325-ben,

„egy család sem tökéletes valóság, és nincs készen egyszer s mindenkorra [...]” Hanem „állandó meghívás ez, amely a Szentháromság teljes

¹³ „A családapasztorációnak meg kell mutatnia, hogy a család evangéliuma válasz az emberi személy legmélyebb vágyaira: méltóságára és teljes megvalósulására a kölcsönösségben, a közösségben [...]” (AL 201).

közösségből, Krisztus és az Egyház csodálatos egységéből... fakad”, és amely a válaszunkat várja.

„Olyan keresztény közösségekre van szükségünk, amelyek megélik a kommuniót, és kifejezésre is juttatják, a közös felelősségvállalás, a részvétel és a szolgáló szemlélet gesztusai által. Kétségtelen, hogy ha jobban megértjük, mekkora ajándék a kommunió, akkor egész Egyházunkban növekedni fog a szeretetben megélt egység kegyelme, és hihetővé válik az Evangélium hirdetése”.¹⁴ „Az Egyház csak akkor tud hathatósan evangelizálni, [...] ha saját köreiben megéli és ünnepli a kommunió misztériumát”.¹⁵

4. A keresztény család az egyházi kommunió mintája és stílusa

A kommunió milyen mintáját állítja elénk a keresztény család? A házasságról a *Gaudium et Spes* 48. pontjában található meghatározásból kiindulva, amely szerint az „a szeretet és élet bensőséges közössége”, kövessük tovább az *Amoris Laetitia*-t. Itt a 11. pontban ezt olvashatjuk:

„A háromságos Isten szeretetközösség, és a család az ő élő tükröződése”.

Az *Amoris Laetitia* 71. pontja szerint pedig:

„A család Isten képmása, [...] aki személyek szeretetközössége”.

Konkrétabban,

„a Szentháromság jelen van a házassági közösség templomában” (AL 314).

„A házasság és a család az Egyház által Krisztustól kapja a szükséges kegyelmet, hogy tanúskodhasson Isten szeretetéről, és megélhesse a közösségi életet”. „A keresztény házasság [...] ezt a szeretetet jelenvalóvá is teszi a házastársak közösségében” (AL 63; vö. továbbá: 73).

„Egy jól megélt családi közösség a megszentelődés és a misztikus növekedés igazi útja a mindennapi életben; az Istennel való bensőséges egyesülés egyik eszköze” (AL 316).

A családi közösségben rejlő terjeszkedési erő kapcsán pedig az AL 196.

¹⁴ OLASZ PÜSPÖKI KONFERENCIA, *Comunione e comunità*, I. Introduzione al piano pastorale, in *Notiziario della CEI*, 1981. október 1., 6. sz., 126. old.

¹⁵ *Uo*, 128. old.

pontjában ezt olvassuk:

„»a házasságban élő férfi és nő közötti szeretetet, s ebből fakadóan és teljesebb módon a családtagok [...] közötti szeretetet egy olyan belső és szüntelen dinamizmus eleveníti és serkenti, amely a családot napról napra szorosabb és elmélyültebb közösséggé teszi.« Ebbe a körbe illeszkednek bele a barátok és a baráti családok is, valamint a családközösségek, amelyek kölcsönösen támogatják egymást a nehézségekben, a társadalmi elköteleződésben és a hitben” (ez utóbbi mondat a hivatalos magyar fordításból kimaradt, a ford. megj.).

Ide kapcsolódik az, hogy az Egyház rácsodálkozó módon tekint a családra, hogy megértse azt a gazdagságot, amelyet az Egyház lekipásztori stílusába hozhat.

„Ezért az Egyház, hogy teljesen megértse saját misztériumát, úgy tekint a keresztény családra, mint olyasvalamire, ami őseredeti módon nyilvánítja ki őt” (AL 67).

„A családokban megélt szeretet - olvasható a 88. pontban - maradandó erő az Egyház élete számára”.¹⁶ Ezért „az Egyház [bensőséges örömmel és mély vigasztalással] tekint azokra a családokra, amelyek hűségesek az evangélium tanításához, megköszöni tanúságtételüket és bátorítja őket [...]” (AL 86, a ford. megj.). „A családban - amely »család-egyháznak nevezhető« (LG, 11) - érlelődik az egyén első egyházi közösségi tapasztalata, amelyben kegyelemként tükröződik a Szentháromság misztériuma. »Itt tanulja meg az ember a kitartó munkát, ismeri meg a munka örömét, a testvéri szeretetet, a nagylelkű, ismételt megbocsátást, és mindenekelőtt Isten szolgálatát az imádságban és az élet odaajándékozásában« (KEK 1657, a ford. megj.)” (AL 86).

Akkor tehát *egyházi stílussá* válhat a családi szeretet stílusa, amelynek alapja a házastársak közötti közösség és egymás kölcsönös kiegészítése, tekintve, hogy

„Az Egyház a családok családja, melyet állandóan gazdagít az összes család-egyház élete. Ezért »a házasság szentségének erejében minden család -

¹⁶ Majd folytatja: „»[...] Szerető egyesülésükben a házasságok [...] megosztják egymással terveiket és fáradalmaikat, vágyaikat és aggodalmaikat; megtanulják a kölcsönös gondoskodást és megbocsátást. Ebben a szeretetben megünneplik boldog pillanataikat és támogatják egymást élettörténetük nehéz időszakaiban. [...] A kölcsönös és ingyenes ajándékozás szépsége, a születő élet fölött érzett öröm és az összes családtag szeretetteljes gondozása, a kicsiktől az idősekig, mind olyan gyümölcsök, amelyek egyedülállóvá és helyettesíthetetlené teszik a családi életre szóló meghívásra adott választ« mind az Egyház, mind az egész társadalom számára” (AL 88).

összes hatásaival együtt - értékke válik az Egyház számára. Ebben a perspektívában biztosan értékes ajándéku szolgál az Egyház jelene számára, ha figyelembe vesszük a család és az Egyház közötti kölcsönösséget is: az Egyház érték a család számára, és viszont, a család érték az Egyház számára. Az Úr szentségi ajándékának megőrzése nemcsak az adott családra tartozik, hanem az egész keresztény közösséget is bevonja» (AL 87).

Ugyanis mindannyian - világiak és papok egyaránt - arra kaptunk meghívást, hogy megőrizzük a család értékes kincsét.

5. *A hivatások közössége: felszentelt szolgálat és házasság*

Annak lehetőségét látván, hogy a családban az egyházi kommunió stílusát fedezhetjük fel, amelyben a Család úgy is megnyilvánulhat, mint a „családok családja”, fontos lehet még egyszer elgondolkodni annak szükségességén, hogy elősegítsük a hivatások konkrét kommunióját a családpasztorációban. Itt különösen is a felszentelt szolgálatra és a házasságra utalok.

A II. Vatikáni Zsinat ekkleziológiai távlata, amely kidomborította az Egyház, mint *Isten úton lévő népe* értékét, ráfókuszált arra, hogy minden megkeresztelt részesedik Krisztus közös és királyi papságában, amivel közvetlen kapcsolatot állított fel a hívek és papok között:

„A hívők közös papsága és a szolgálati, azaz hierarchikus papság - jóllehet nemcsak fokozatilag, hanem lényegileg különböznek egymástól - egymásra vannak rendelve; mert mindegyik a maga sajátos módján Krisztus egy papságából részesedik” (LG 10).

Nevezetesen, a házasságnak és a papságnak egyaránt „közvetlen célja Isten népének építése és bővítése”¹⁷, és ahogy a KEK pontosítja (1534), *sajátos küldetést* jelentenek az Egyházban.

Az összes hívőnek az életszentségre szóló közös meghívása, *kinek-kinek a maga útján*, az Egyházon belül *közösségi viszonyt* hoz létre a különböző életállapotok között, amelyek *kiegészítik egymást*, mivel Isten szándéka az, „hogy az embereket ne egyenként, minden társas kapcsolat kizárásával szentelje meg és

¹⁷ OLASZ PÜSPÖKI KONFERENCIA, *Evangelizzazione e sacramento del matrimonio*, 32; CIC 226.

üdvöztse” (LG 9), hanem együtt, mint

„az Atya, a Fiú és a Szentlélek egységéből eggyé vált népet” (LG 4).

A *communio sanctorum* az, ami összeköt bennünket egymással, egy közös hivatásban, amelynek rendeltetése egymás építése, kinek-kinek a maga kegyelme szerint (Ef 4,7-16).¹⁸ Így a pap és a házások megszentelődése már nem csupán önmagáért van, hanem „a másikért”, és rendeltetésük Isten egész Népeinek építése.¹⁹

„[...] az egyházi közösség az élő szervezetekhez hasonló »szerves« közösség; ez leginkább abban nyilvánul meg, hogy a különböző hivatások és életállapotok [...] kölcsönösen kiegészítik egymást. E különbözőség (diversitas) és kölcsönös kiegészítés (complementaritas) által tehát minden egyes világi Krisztus-hívó kapcsolatba kerül az egész testtel, és följajánlja neki a maga szolgálatát” (ChL 20).

A papok és a házások közötti együttműködés tehát az Egyház lényegéből fakad: ami az életszentség, mindenki hivatása (vö. LG 40). Közös a gyökerük Krisztusban, és rendeltetésük az, hogy az Ő szeretetét tegyék jelenvalóvá a közösségben. Az a hivatásuk tehát, hogy *közösen építsék az Egyházat*.

Az életállapotoknak ez a kölcsönös egymás építése körkörös szinergiában testesül meg: mindegyik életállapot az Egyháztól kapja életét és ő maga is élteti az Egyházat. Ebben az értelemben a *kölcsönös, közös felelősség* a missziós küldetés fényénél arra hívja a házásokat és a felszentelt szolgákat - különösen is a püspököket -, hogy gyümölcsöző módon működjenek együtt az Egyház szövetének építésében, annak a szeretetnek a jeleiként és részeseiként, amellyel Krisztus a Jegyesét szerette és amelyért neki ajándékozta Önmagát.²⁰

¹⁸ Vö. LG 39-41.

¹⁹ Ugyanígy a *Christifideles Laici* 55 és a *Familiaris Consortio* 66 is.

²⁰ Ferenc pápa így fogalmazott a Rota Romana Bíróságához az igazságszolgáltatási év kezdete alkalmából 2019. január 29-én intézett beszédében: „Ahhoz, hogy megértsük ezt a lelkipásztori szükségletet, érdemes megnézni a Szentírásban Aquila és Priscilla szent házastársak tapasztalatát. Ők Szent Pál leghűségesebb társai közé tartoztak missziójában, akiket hálás szeretettel szünergói-nak, vagyis az apostol aggodalmában és munkájában teljesen részt vállaló munkatársaknak nevez. Megdöbbenünk és meghatódunk azon, hogy Pál ilyen magas elismeréssel volt e házastársak missziós munkája iránt; ugyanakkor azt is felismerhetjük, hogy ez a szinergia a Lélek értékes ajándéka volt az első keresztény közösségeknek. Kérjük tehát a Szentlelket, hogy ma is adjon az Egyháznak olyan papokat, akik képesek értékelni és megbecsülni az olyan erős hittel és apostoli lelkülettel rendelkező házastársak karizmáit, mint Aquila és Priscilla” (Fordította: Tózsér Endre SP). Még átütőbb ebben az értelemben Ferenc pápának a Rota Romana Bíróságához az igazságszolgáltatási

Ez adja tehát az Egyház menyegzői misztériumának fontosságát, amely misztérium a családokban ölt testet és a *hívások egymást kiegészítő jellegében* valósul meg. Ezért az Egyháznak szüksége van arra, hogy megfigyelje és meghallgassa a családokat ahhoz, hogy megértse önmagát és azt, hogy miként alakítsa ki az Egyház és a család közötti interakciót a hatékony, új evangelizáció érdekében.

A család és az Egyház közötti, egymás kiegészítésén alapuló kapcsolat segít nekünk megérteni azt, hogy még ebben a mostani konkrét - a pandémia okozta nehézségek által dominált - történelmi helyzetben is a családok valósága nem „problémát” jelent a lekipásztorkodás számára, mivel továbbra is olyan „jel” marad, aminek révén megérthetjük azt, hogy milyen lekipásztori kapcsolati stílust alakítsunk ki az Egyházban. A házasságok ugyanis nem az egymás iránti szeretetük és a nehézségeik ellenére járulnak hozzá az Egyház építéséhez. Éppen ellenkezőleg: az *Egyház építését* pont a család révén valósítják meg, ami kis család-egyház, az egyházi kapcsolatok és közösség kitüntetett helye.

Ez olyan szempont, amelyet komolyan kellene venni ahhoz, hogy a változzon a családpassztoráció megközelítése néhány plébánián, és a családot *a maga családi minőségében* vonják be, nem pedig úgy, mint egyének töredezett valóságát, mintha azok nem egy közösségi szerveződéshez tartoznának. A *Familiaris Consortio* 50. pontjában ezt olvassuk:

„Ha tehát a keresztény család [...] közösség, [...] az Egyház feladatában való részesedésének is közösségi módon kell történnie: a házastársaknak mint házaspárnak, a szülőknek és gyermekeknek pedig mint családnak kell az Egyház és a világ felé szolgálniuk”.

A házasságok és a papok együttműködnek tehát *„in aedificationem Ecclesiae”*, amivel *egyházi kommuniót (koinonía)* hívnak életre, olyan közös részvételt, amely szükségszerűen azt vonja maga után, hogy közös lesz a céljuk, a stílusuk és a lekipásztori felelősségük a közös küldetésben.

év kezdete alkalmából 2020. január 25-én intézett beszéde: „Ezért a lekipásztorok hagyják, hogy a Lélek ma is megvilágosítsa őket, hogy így megvalósuljon ez az üdvös igehirdetés olyan házaspárok részéről, akik gyakran készen állnak, de *nem kaptak meghívást*. Vannak ilyenek”

6. *A család nemcsak címzettje, hanem főszereplője is a lelkipásztori cselekvésnek*

Ha a házások hivatása az, hogy hozzájáruljanak az Egyház szövetének építéséhez, akkor tenni kell azért, hogy a családok megértsék a missziós hivatásuk értelmét, és így a lelkipásztorok segítségével gondoskodjanak egymásról.

A családjaink „család-egyházat” alkotnak, ami olyan hely, ahol a Lélek kegyelme mozog és működik a házastársak, a szülők és gyerekek, valamint a családok között. Ezért már nem tekinthetők többé a plébániai és lelkipásztori szolgálatok címzettjeinek és igénybe vevőinek. *Ők Krisztusnak az adott területen megnyilvánuló dinamikus és szentségi jelenlétei, és az kell, hogy azok is lehessenek. Az egyházi rend szentsége mellett és azzal együtt ők is szentség a missziós küldetésben* (KEK 1534). Apostoli lendületük a keresztségből és a házasság kegyelméből ered, és ennek az identitásnak az erejéből merítve tudnak tanúságot tenni, evangelizálni és ajándékozhatják az egyházi közösség lelki életét.

Ez azt jelenti, hogy a házasság két dimenzióját - az egyesítőt és az életadót - is úgy kell értelmezni, mint a közösségnek szóló ajándékot, *mint a hit és a szeretet tekintetében egyesítő és életadó képességet, missziós távlatban*. Így magyarázhatjuk el a házasságot azoknak a fiataloknak, akik erre a szentségre készülnek. És ezt a missziós lendületet kell felébreszteni bennük, a házasság szentségének ajándéka által.

Ebből a célból szükségesebb, mint valaha, hogy ledöntsük az Egyházon belüli életállapotok közötti akadályokat, miközben tiszteletben tartjuk és kibontakoztatjuk mindegyik sajátos karizmáját. Olyan családokra van szükségünk, akik ott állnak más családok mellett, és osztoznak az ő kihívásaikban, problémáikban, lehetőségeikben.

Ugyanakkor olyan papokra és püspökökre is szükségünk van, akikben megvan a bátorság és a vágy arra, hogy a családokból „táplálkozzanak”. Akik tudnak valóban meghallgatni, figyelmesen kérdezni, és odaadni magukat emberi és baráti kapcsolatokban. Mint ahogy Jézus is tette.

Ez az a konkrét missziós megtérés, amelyre az *Amoris Laetitia* 201. pontja hív bennünket.

7. *Hidaljuk át a távolságokat az egyházi „mi” felépítése érdekében*

Fontos lesz tehát a közösségi munka módszertana keretében a lelkipásztori gondolkodás minden szintjén kifejleszteni az egyeztetést és az együttműködést világi hívők - férfiak és nők - részvételével: így majd mérlegelni lehet a közös problémákat és jobban megnyilvánul az egyházi közösség.²¹

Bizonyára sokféle egyházi közegben nagyfokú nehézség mutatkozik a világiaknak a családpasztorációba való bevonása terén, főleg a családok mindennapi életének összetettsége miatt, amelyet ma tovább súlyosbít a járvány okozta magukba fordulás is. Ezért első lépésként a világiak - különösen is a házaspárok és a fiatalok - képzésével kell foglalkozni, hogy megértsék egyházi küldetésük jelentőségét. Nagy segítséget jelenthetnek ebben a csoportok és mindazok a szerveződések - a plébániaiak is -, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a családokban folytonosan tudatosuljon, mennyire fontos, hogy idejüket a misszióknak és az Egyház életének szenteljék.

„Minél inkább növekednek a házastársak és a keresztény szülők annak tudatában, hogy »család-egyházuk« részese az egyetemes Egyház életének és küldetésének, annál inkább kialakul gyermekeikben az »egyházias érzés«, és ráéreznek annak szépségére, hogy erőiket Isten Országának szolgálatára szenteljék” (ChL 62).

Ebben az értelemben ki lehet gondolni annak módjait, hogy a családok részt vehessenek a lelkipásztorkodás mindazon területein, amelyeken a házastársi közösség hatékony tanúságtétel lehet a Család Evangéliumának hírüladásához. De még ezt megelőzően elő kellene segíteni a házaspárok bevonását a szeminaristák képzésébe, valamint azt is, hogy a szemináriumokban tanuló fiatalok apostoli tapasztalatokra tehessenek szert családokkal közösen, hogy így arra készítsük őket, hogy küldetésüket megosszák majd a házasság szentségében élőkkel.

²¹ Vö. *Christifideles Laici* 25

A hivatások egymást kiegészítő jellege - amelyből hiteles egyházi közösség fakad a lelkipásztorkodás konkrétságában -, azt igényli, hogy a lelkipásztorok megértsék és elfogadják már a képzésüktől fogva.

A hivatások közötti megvalósuló kommunió ajándékának tudatához erős felelősségtudatnak kell társulnia. Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy elkötelezettek vagyunk abban, hogy legyőzzünk a megosztottság minden kísértését. Ahogy a családi közösséget is csak nagy áldozatkészséggel (*latinul: „sacrificium”, a ford. megj.*) lehet megőrizni és tökéletesíteni (vö. AL 106), ugyanígy kell eljárnia az Egyháznak is azáltal, hogy megszentel minden erőfeszítést, minden fáradozást, mivel a *sacrum-facere* pontosan cselekvésünk értelmének *szentté tétele* a legfáradtságosabb pillanatokban, és a megtérésünket kéri.

Ez azt jelenti, hogy amikor lehet, a házasságokat is be vesszük oda, ahol a családpsztorációra vonatkozó döntések születnek, hogy így a tapasztalatuk és a házastársi közösségük stílusa áthathassa magát a lelkipásztori működést.

„A közösség közösséget teremt, és saját természeténél fogva annak közösségi küldetését hozza létre” (ChL 32).

Így talán el tudjuk képzelni a működésben lévő Közösségi Egyházat: olyan, a családokkal megélt lelkipásztorkodást, amely a házastársi közösségből kiindulva közös és egyesítő lelkipásztori stílusban jelenik meg, a hivatások kölcsönös kiegészítésében és közösségében.²² És az úton lévő Egyház így új lelkipásztori vitalitásra lelhet. A pápa többször emlékeztetett bennünket arra, hogy különösen „ezekben az időkben senki sem menekül meg egyedül”. Még az Egyház sem: szüksége van Népére, a családokra, az élet és szeretet terén adott mintájukra, amely közel tud lenni a nehézségekben élőkhez.

²² Végülis, ez is lehet a Lélek fuvallata, amely megnyitja a látóhatárokat, felébreszti a kreativitást és megújít bennünket a testvériségben, hogy kimondhassuk: jelen! (vagy: itt vagyok!) a ránk váró hatalmas és halaszthatatlan feladat előtt”.⁵ Vö. Ferenc pápa, *A spanyol Vida Nueva folyóiratnak írt levél* (in L’Osservatore Romano, 2020. április 17.). Ennek kapcsán nagyon megkapóak Ferenc pápának a 2021. húsvétján mondott *urbi et orbi* üzenetében elhangzott (*helyesen: A Vida Nueva részére 2020. április 17-én írt levelében szereplő, a ford. megj.*) szavai: „Ezen az elhagyatott földön az Úr azon fáradozik, hogy újraélessze a szépséget és feltámassza a reményt: »Íme, én újat cselekszem, most sarjad, talán nem tudjátok?» (Iz 43,19)”

„Így a keresztény házastársak színesre festik a közélet szürkeségét azzal, hogy megtöltik azt a testvériség, a szociális érzékenység, a törékeny személyek megvédése, a fénylő hit és a tevékeny remény színeivel. Termékenységük kitágul és Isten szeretete társadalmi megjelenítésének ezernyi módjára nyer lefordítást” (AL 184).

Fordította: Frivaldszky Márk